

De kunst van de bewondering

Documentaire Max Pam over W.F. Hermans

Max Pam ruikt aan de boeken van Willem Frederik Hermans, in het eerste deel van een documentaire over de schrijver. In Noorwegen wil hij de berg uit *Nooit meer slapen* beklimmen, maar dat wordt hem verboden.

Door onze redacteur **RON RIJGHARD**

ROTTERDAM, 1 NOV. Echte volgelingen bewaren zelfs de geur van een aanbeden schrijver. Dat toont een scène uit het prachtige documentaire tweeluik *Een overgevoelige natuur*, van presentator Max Pam en regisseur Jan Bosdriesz, over de schrijver Willem Frederik Hermans (1921-1995). Pam gaat op bezoek bij Raymond Benders, een vriend van Hermans en tegenwoordig directeur van het WF Hermans Instituut. In de kast ziet Pam een afgesloten zak met boeken liggen. Benders legt uit dat hij na de dood van de schrijver toestemming kreeg van de weduwe om enkele boeken uit Hermans' bibliotheek mee te nemen. Die bewaart hij sindsdien in een gesalde zak om de geur te conserveren. Niettemin mag Pam even ruiken. Benders houdt kort de zak open, Pam steekt zijn hoofd erin en snuift diep. Heerlijk, stelt hij spinnend vast.

De documentaire kent meer markante beelden, uit het archief en in de gesprekken met vrienden, collega's, biografen en andere betrokkenen. Het portret dat allen tekenen is vertrouwd: Hermans was een gifkikker, maar ook geestig en royaal voor vrienden. Het 'overgevoelig' uit de titel verwijst in de eerste plaats naar zijn paranoïde gedrag. Er stak wel een romantische ziel in hem, die het onverdragelijk vond als mensen zijn vertrouwen beschaamden. Maar vriend Cees Nooteboom maakt korte metten met een mogelijk te rooskleurig beeld van zijn karakter: „Nu begint iedereen te zeuren hoe beminnelijk hij was, maar hij was voor sommige mensen dodelijk.”

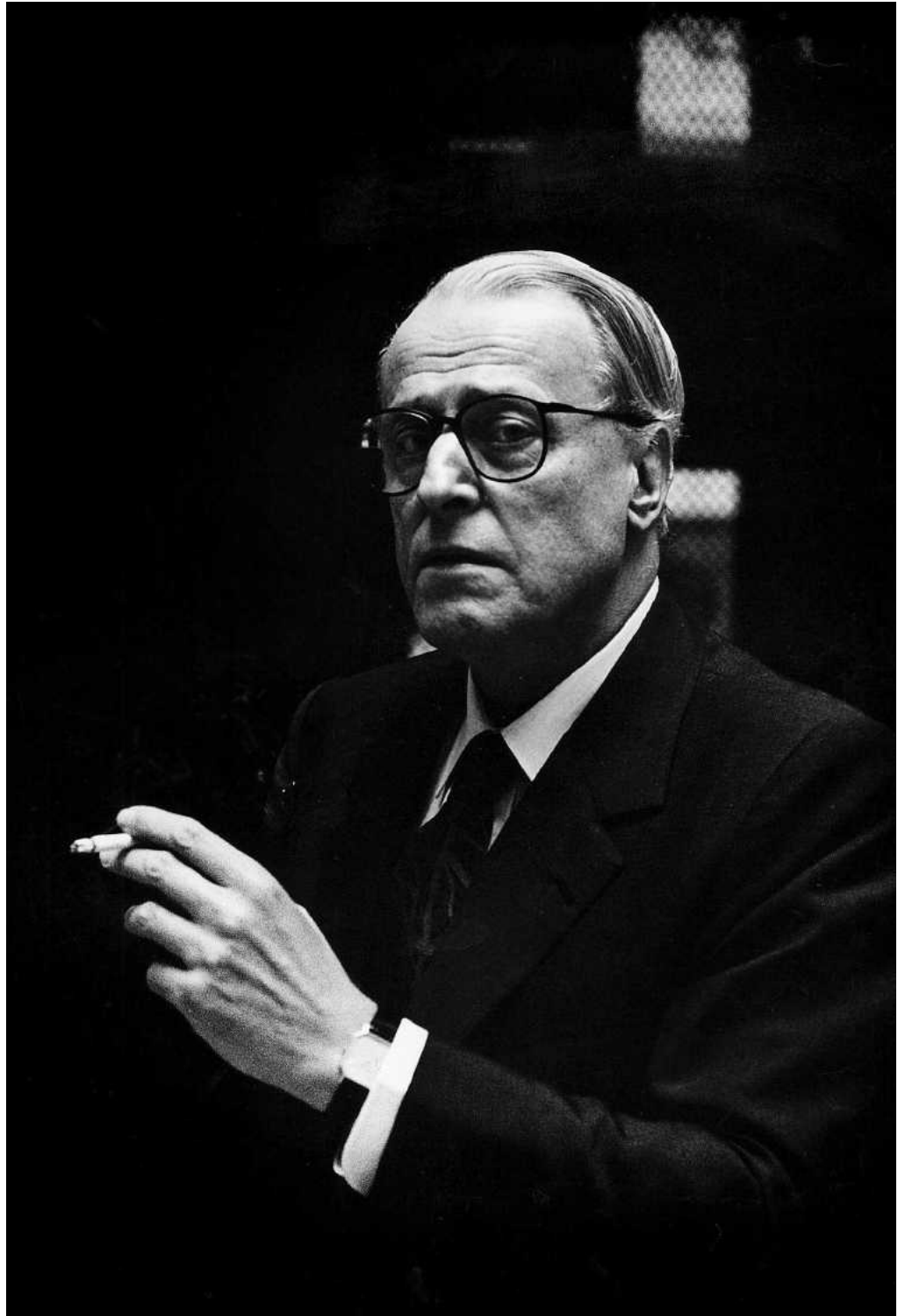
Hermans de polemist was genadeloos. Van een nu vergeten schrijver zei hij eens dat die leek op een „wassen beeld dat te dicht bij de kachel had gestaan”. Ook wie het niet helemaal verdiende kreeg er van langs. Zoals Henk Hofland zegt: „Hermans had nooit medelijden.”

Over de bezorgster van een nieuwe editie van de *Max Havelaar* walste hij in een boek 25 pagina's lang heen. Maar het ging niet om haar, verklaarde hij in een talkshow. „Zoals een kok uit een koeienlijk een smakelijke biefstuk bakt, zo bak ik een biefstuk van die mevrouw.”

Nu geeft die mevrouw, Annemarie Kets, leiding aan de bezorging van de verzamelde werken van Hermans. Wat ze van die tirade vond, vraagt Pam haar. Ja, daar heeft ze „wel een beetje een dubbel gevoel” bij, zegt ze.

In het eerste deel, dat vanavond wordt uitgezonden, staat de roman *Nooit meer slapen* (1966) centraal, gebaseerd op een geologische expeditie van Hermans naar het noorden van Noorwegen. We zien de dia's die hij onderweg maakte, met onder meer de drie metgezellen die model stonden voor de personages Arne, Mikkelsen en Qvigstad. Een van hen maakte een klassieke dia van de ongeschoren veldwerker Hermans, een slappe hoed op het hoofd, de blote onderarmen vol korsten van kapotgekrabde muggenbeten.

Pam reist met een terreinwagen naar de berg Vuorje, „de belangrijkste berg uit de Nederlandse literatuur”. Daar vindt het dramatisch

W.F. Hermans (Foto Freddy Rikken)

hoogtepunt van de roman plaats, de dodelijke val van Arne. Ook al is er tijdens de expeditie van Hermans niemand gevallen, de Noorse gids van Pam verbiedt hem naar het cruciale punt te klimmen, omdat hij anders naar beneden stort. De steile wand die oprijst aan de rand van een kleine vallei oogt dreigend. Pam kan alleen naar boven kijken. Het is de kracht van grote kunst, zegt hij, om een lange reis te maken en een plek op te zoeken waar alleen in de verbeelding van de schrijver iets is gebeurd.

Het is ook de kracht van de makers om zich zo

te laten meeslepen. Een enkele keer zit hun vervoering ze in de weg, zoals bij de reconstructie van Hermans' omstreken bezoek aan Zuid-Afrika. Het al te voorzichtig oordeel is dat de 'grote ontmaskeraar' er alleen was om Nederland te provoceren. Het is de enige kanttekening bij een documentaire die moedig de kunst van de bewondering beoefent, een in Nederland ondergewaardeerd genre.

'Een overgevoelige natuur'. Ned 3. 1 en 8 november, 23.00-0.05u.